

וזה לשון הרב חיד"א ז"ל (בספרו פתח עינים): 'אפשר לפרש דהא דכתיב ולהג הרבה חוץ מדרשא דבסמוך, הוא טעם שני למה לא נכתבו – דעל ידי שהם בעל פה וצריכי רבנן למגריסניהו תדיר ולא פסיק, זה גורם להתקדש ולהשתעבד שעבודא דאורייתא, כי חיים הם למוצאיהם, ומרחקתו מן החטא. וזה שאמר ולהג הרבה – שהוגה בהן, על ידי זה יגיעת בשר – על דרך שאמרו 'שיגיעת שניהם משכחת עון'. וזה טעם גדול לתורה שבעל פה.

והוא טוב טעם לקדושת התנאים והאמוראים, מלבד תוקף עילוי נשמתם, שעל ידי שהיו מוכרחים תדיר לחזור על לימודם בעל פה, היה מזדכך גופם ותורה אגוני מגנא ואצולי מצלא. לא כן אחר שנכתבה הגמרא דבטלה הגירסה בהתמדה ושרו חכימיא למהוי כעמא דארעא. וזה מפתח גדול להבין האי דאחסור דרי, וסדר הבדלות בין חכמי ישראל'.

'מוטב אמות מיתת עצמי ולא אעבור על דברי חברי'. לכאורה משמע שמותר לו לאדם למסור עצמו למיתה כדי שלא לעבור על איסור דרבנן, אעפ"י שאינו מחויב לעשות כן. ואמנם כן היא דעת הרא"ש (בע"ז ב"י, ור"י (מובא בהג"א שם ד,ב) והטור (י"ד קנו) שבכל עבירות שבתורה שיעבור ואל יהרג, אם ירצה אדם להחמיר על עצמו וליהרג – רשאי [נוכנינו לדין, שאף במצוות דרבנן רשאי. ואולם מהרי"ק (קלו ד"ה ועל) כתב שלא אמר הסמ"ק (מד) שמדת חסידות יש בדבר אלא באיסור תורה אבל באיסור דרבנן לא. אך זהו רק כשמכוין הנכרי להנאת עצמו, וי"ל שכאן היתה מרחפת שאלת שמד וגזרות על הדת, ולכך יש בדבר מדת חסידות].

ואולם אין כן דעת הרמב"ם (יסודי התורה ה,ד) אלא כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר – הרי זה מתחייב בנפשו. ושמא יש לומר שבמקום שאין ברי לו שימות, אף להרמב"ם מותר להחמיר, וכמו כאן שלבסוף הביאו לו מים (עפ"י תורת חיים).

ויש מפרשים שאין מדובר כאן על סכנה מוחשית במניעת אכילה ביום אחד, אלא שהיה נחלש בכך ועלול הוא יותר לקרב מיתתו בעתיד אם יענישוהו וכד' (עפ"י בן יהודע).

ובלאו הכי יש ליישב על פי סברת הגמוקי-יוסף (מובא בכס"מ הל' יסוה"ת שם) שמודה הרמב"ם באדם גדול וחסיד ורואה שהדור פרוץ בדבר, רשאי לקדש את השם ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה. וכן כתב להוכיח מכאן וממקומות רבים בספר 'אוצר המלך' (שם).

ע"ע בענין זה ביוסף דעת סנהדרין עד.

[וזה לשון רבי יהודה בן הרא"ש ז"ל (שו"ת זכרון יהודה כט): 'כאשר כתבת בנטילת ידים כן הוא – שאינו יכול לקנחם בעפר לאכילה... וידוע הוא שיש לו להמתין עד שידוע שיהיה לו מים. הלא תראה כמה החמיר בנט"י רבי עקיבא כשהיה חבוש. גם כי מדת חסידות, נלמוד ממנה שיש לאדם לעשות כל יכלתו שלא יאכל בלא נטילה'].

'מלמד שיש לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות. שחרות כעורב – במי אתה מוצאן, במי שמשכים ומעריב עליהן לבית המדרש'. הוא יכול לעמוד על קוצי האותיות לרמוז מהן אותן הלכות שנתחדשו בכל דור ודור, שכבר ניתנו ממסיני ברמיזה (עפ"י מהרש"א).

דף כב

זמשלם לשנאיו אל פניו להאבידו. א"ר יהושע בן לוי: אילמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו;

כביכול כאדם שנושא משוי על פניו ומבקש להשליכו ממנו'. דרש 'פניו' – של הקב"ה [בדומה ל'שונאיו']. וכאילו כתוב 'על פניו'. כלומר מעט הטוב שהרשע עושה, כביכול הוא תמיד על פניו של הקב"ה, כמשא, לשלם לו מהרה (מהרש"א. ואולם פשט הכתוב 'אל פניו' – של הרשע, כלומר כל עוד הוא קיים. תו"ח).

(ע"ב) 'אילימא משום דמקיף לה סולמא דצור מהך גיסא ומחתנא דגדר מהך גיסא'. לא בשני צדדים מקבילים הם נמצאים אלא בשני צדדים מתחברים, כמין ג"ם, ועל כן מה שביניהם אינו נידון כמבוי המפולש לרשות הרבים. וכן אתה אומר גבי פרת וחדקל המקיפות את בבל כמין ג"ם (עפ"י ריטב"א. ובשו"ת בית שערם פירש כן דברי התוס' – מובא באג"מ או"ח ח"ה כח, יא).

בספר כפתור ופרח (י) מבואר שסולם צור הוא מקום גבוה וזקוף המגיע לים הגדול. ומדרונות גדר הם ליד הכנרת, בסמוך למעינות החמים אשר שם [ופירוש האי מימרא לא ידעתי עד כי זכני אלקי וראיתי שני המקומות הללו]. הראשונים כתבו שהיה יכול להקשות מדברי רבי יוחנן, ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבים עליה משום רשות הרבים. ומשמע מתוך דבריהם שאותן שתי מחיצות של צור וגדר גובלות את כל ארץ ישראל. וצ"ב.

'קרקפנא' יש מפרשים: אדם גדול, חשוב. ויש מפרשים: בעל גולגולת גדולה (עפ"י הערוך 'קרקף'), 'חזיתיה לרישך בי עמודי'. התוס' ועוד ראשונים פרשו 'רישך' – רבך, והכוונה על רבה, רבו של אביו, שמצינו שהלך לארץ ישראל ללמוד תורה לפני רבי יוחנן. ורי"ד פירש על אביו עצמו, שלמד תורה לפני רבי יוחנן מפני שריו"ח האריך ימים רבים, כאשר כתוב בשלשלות היחס של הגאונים. והריטב"א פירש אמירה זו בדרך צחות; כל כך כיוונת ההלכה עד שכמדומה לי שהיית בבית המדרש כשאמרה רבי יוחנן.

'מעלות ומורדות שבארץ ישראל אין חייבין עליהן משום רשות הרבים לפי שאינן כדגלי מדבר'. מדובר במקומות תלולים מאד, וטעם הדבר שהואיל ואין תשמישם נוח – לא מסרן יהושע לרבים וכדלהלן. אבל בחוצה לארץ הרי הם רשות הרבים לרבי יהודה משום בקיעת הרבים. ואולם בלא בקיעת הרבים, ולחכמים אפילו כשהרבים בוקעים – רשות היחיד הם, כדין תל המתלקט לגובה עשרה בתוך ארבע אמות (עפ"י ראב"ד, מובא ברשב"א. וכ"מ בתוס').

אך עתה עדיין לא נחתנו לחילוק זה בין א"י לחו"ל, ולכן נסתפקו בסמוך בתל המתלקט (עפ"י ר"ן). ובשפת אמת צידד לפרש שאין מדובר במתלקט עשרה בתוך ארבע אלא משום שאין המקום נוח להילוך לכך אינו נחשב 'רשות הרבים', שאין דומה לדגלי מדבר (וכן נראה מפירוש הרמב"ם למשנה בטהרות. ואולם שאר הראשונים אינם מפרשים כך, כי כן משמע מסיגית הגמרא בסמוך שהביאו ממשנה זו לענין דין ביטול הרבים את המחיצות, הרי שיש בוקיפתם דין 'מחיצה').

'ואפילו במעלות בית מרוץ? אמר ליה: אין'. משמע שרבה נקט (י"ג רבה. ע' תלמיד הרשב"א ועוד) שאפילו מקום צר, הרבים הבוקעים בו מבטלים המחיצות ואין צריך בקיעת 'רשות הרבים' עם כל גדריה כדי לבטל המחיצות (ע"רשב"א בשם הראב"ד). וכן נקט הריטב"א, שאין חילוק אם המקום רחב ט"ז אמה או פחות [והוכיח כן מפסי ביראות שאין בפתחן ט"ז אמה ואעפ"י כ מבטלים הרבים את המחיצות לרבי יהודה].

ואולם הרשב"א והר"ן כתבו (עפ"י הסוגיא לעיל 1) שאנו נוקטים שאם הדרך אינה רחבה ט"ז אמה – אין הרבים מבטלים המחיצות אלא הרי זה כמבואות המפולשים לרה"ר והרבים בוקעים בהם, שניתרים

בצורת הפתח ולחי וקורה. [נפסי ביראות, אעפ"י שאין ברוחבן ט"ז, שכן משמע מסתימת המשנה שמדובר בכל פסים, גם אלו שאין בתוכן רוחב ט"ז אמה – י"ל שאם רשות הרבים מקפת הפסים מכל צד, הרי שם רשות הרבים יש על הכל והיא בוקעת בין הפסים ומבטלתם. גם י"ל שמפני שאינן מחיצות גמורות אלא פסים, מתבטלות בקל בבקיעת רבים. וכ"מ בר"ן].

'שבילי בית גלגול (הריטב"א גרס: גלגל)... כל שאין העבד יכול ליטול סאה של חיטין... אילימא רבנן, השתא ומה התם דניחא תשמישתא אמרי רבנן לא אתו רבים ומבטלי לה מחיצתה, הכא דלא ניחא תשמישתא לא כל שכן?! משמע שאותם שבילים תלולים הרי הם כתל המתלקט עשרה טפחים מתוך ארבע אמות, שעל כן לחכמים רשות היחיד הם (ר"ן ועוד).

ואם תאמר, אם כן מדוע צריך שהעבד אינו יכול ליטול סאה ולרוץ? י"ל שהוא הוא השיעור; כל שאין העבד יכול ליטול היינו מתלקט עשרה מתוך ארבע (ר"ן. וע' גם ר"ש טהרות ו, טו; תו"ח). והתוס' פירשו שאם העבד יכול לרוץ, אפילו מתלקט עשרה מתוך ארבע נוח תשמישו קצת והרבים מבטלים המחיצות לרבי יהודה.

'כל היכא דלא ניחא תשמישתא מסרה ליחיד'. ואם רצו המצרנים לסתמן וליטלן לעצמם – הרשות בידם, וכיון שכן אינם דומים לדגלי מדבר שהיה מסור לרבים (עפ"י ריטב"א).

'אבל לבור היחיד עושין לו מחיצה. דברי רבי עקיבא. רבי יהודה בן בבא אומר... ולשאר עושין חגורה גבוה עשרה טפחים'. יתכן שנקט 'חגורה' משום שמתירים לו על ידי חבלים, כפי שאמר חנניה (לעיל יח.). 'חבלים לבור'. ורבי עקיבא שנקט מחיצה, אינו מתיר ע"י חבלים אלא במחיצת שתי וערב (כן צדד הריטב"א, וכן פירש ריבב"ן. וכן מורה לשון רש"י והאו"ז והרי"ד. ואולם מהתוס' ור' יונתן נראה שהכוונה למחיצה ממש, ו'חגורה' בא לומר שיקף מכל צד, שלא כפסים).

דף כג

'שומירה' – בקביעות. 'או בית דירה' שבעל הבית דר שם, אפילו רק לפרקים (רבנו יהונתן). ור"ח בן שמואל כתב שידורו שם תדיר. ולדבריו החידוש ב'בית דירה' הוא אעפ"י שהוקף ולבסוף פתח, ואפילו בגינה שהורעים מבטלים הדירה (ערשב"א).

'אפילו אין בה אלא בור, שיח' להתקבץ בהם מי גשמים, שנראה שלצורך אדם הוקפה. 'או מערה' – להסתופף תחתיה מפני החמה ולהתענג בה (רבנו יהונתן).

זאפילו היא כבית כור' – אבל לא יותר (כמבואר בגמרא להלן כו.).

(ע"ב) 'כי תנן נמי מתני' [יתר על] פי שנים ברחבה תנן'. אינו משבש לשון המשנה אלא מפרשה; רבי אליעזר במשנה התייחס לחצר המשכן [ולא על שבעים אמה ושיריים שדיברו בה התנאים שלפניו] שממנה למדנו שיעור בית סאתים, ועליה אמר שאם היה ארכה יתר על רחבה אפילו אמה אחת – אין מטלטלים בתוכה (ר"ן).

דפים כ – כא

לה. א. למי הותרו פסי ביראות והיכן, ולמי לא הותרו?

ב. בורגנים שמחוץ לעיר המתעברים עמה למדוד תחום העיר מהם – האם נוהגים בבבל ובשאר ארצות?

א. אמר רבי יצחק בר אדא (אמי): לא הותרו פסי ביראות אלא לעולי רגלים בלבד. וכן לכל כיוצא בהם כגון לתלמידים ההולכים ללמוד תורה (ולכל צורך מצות הרבים. ריטב"א. וערש"י ומאירי), שלכך אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב: אין פסי ביראות בחו"ל מלבד בבבל, מפני שאין מצויות שם ישיבות. לפי לשון אחת אף בבבל שמצויות שם ישיבות לא הותרו פסי ביראות, מפני שהמים משופעים שם ולא הותרו אלא במקום הדחוק במים.

בברייתא שנו, לא הותרו פסי ביראות אלא לגבי בהמה בלבד [כלומר בהמת עולי רגלים], אבל אדם – מטפס ועולה מטפס ויורד. ואם היו רחבים שאי אפשר לו לטפס – אפילו לאדם מותר. ואעפ"י שהותרו בשביל בהמות, אמר שמואל לא הותרו אלא לבאר מים חיים שהם ראויים לשתית אדם. [ודברי שמואל שנויים במחלוקת תנאים, כדלהלן כב-כג].

א. התוס' צדדו לפרש שכאשר ישנה בהמה והותרו הפסים, שוב מותר למלאות גם לצורך אדם [וברחבים מותר להתקין מלכתחילה לאדם אף כשאין בהמה]. וכן מותר שאר טלטול לצורך האדם כאשר עשה פסים לצורך הבהמה. וגם אם לא נפרש כן ונאמר שלאדם אסור למלאות לעולם, מ"מ אם דלה לבהמה ונשתייר – אותו שיויר מותר לאדם.

ב. הרא"ש וש"פ נוקטים כלשון אחרונה, שאין התר פסי ביראות לא בבבל ולא בחו"ל.

מרבנו יהונתן משמע שאין דין זה קיים כלל לאחר החורבן (גם השו"ע לא הביא דין זה). אך פשט דברי האו"ז לא משמע כן אלא במקום שיש הולכים ללמוד תורה מותר. וכן בירושלמי נחלקו הדעות האם בזמן הזה יש התר פסי ביראות (ע' בהגהות חשק שלמה).

ובזמן שהיו עולי רגלים או במקום שמצויים שלוחי מצוה, כתבו הרשב"א והר"ן שהותר לדלות לכל בהמה, אף אם אין שם בהמת עולי רגלים, אלא שעיקר התקנה היתה לצורך עולי רגלים. ג. בור שאין לו תנאי רשות היחיד – הריהו 'כרמלית' ומותר למלאות על ידי פסים אף על פי שאינו באר מים חיים (עפ"י תוס' שבת צט: ולכאורה משמע שבו מותר אף לאדם, ולא רק לשלוחי מצוה).

ב. אמר רב ירמיה אמר רב: אין 'בורגים' בבבל. מפני שמצויים שם שטפונות. ולפי לשון אחרת אף בחו"ל אין התר בורגנים משום שמצויים שם גנבים, הלכך אינם חשובים להיות 'בתים'.

הרי"ף והרא"ש נקטו כלשון אחרונה. ומשתנה הדבר בכל מקום ומקום, אם מצויים בו גנבים אם לאו (עפ"י משנ"ב שצח סקל"ג).

[מבואר בסוגיא (לפרש"י) שערים חריבות שנשארו בהן מחיצות מן הבתים, מתעברים עם העיר אעפ"י שאין בהן דיורים].

דף כב

לו. א. מהו השטח המקסימלי שאפשר לתקנו ב'פסי ביראות' להתיר הטלטול בו?

ב. מה דינו של מקום מגולה המוקף מחיצות והוא יותר מבית סאתים? ומה הדין בכגון זה בדירה מקורה העשויה בשביל השטח המגולה שמחוצה לה?

א. לדברי חכמים במשנתנו, יכול להרחיק הדיומדין כמה שירצה ולהגדיל השטח המוקף, ובלבד שירבה בפסים שלא יהיה ריוח בין פס לפס יותר מהשיעור שאמרו חכמים (כדלעיל יז-יח). רבי יהודה אומר: עד בית סאתים, מפני שאינן 'מחיצות' אלא פסים. רבי שמעון בן אלעזר (בברייתא) אומר: בור בית סאתים על בית סאתים מותר (כלומר שלא יהא אף צד אחד שלו גדול יותר משבעים אמה ושיריים. רש"י וש"ר. והראב"ה פירש בית ארבע סאים). ולא ירחיק הפסים אלא כדי ראשה ורובה של פרה. [אבל לרבי יהודה כשר אפילו צד אחד של הבור גדול משיעור זה, כל שחללו אינו יתר על בית סאתים].

נסתפקו בגמרא בדעת רבי יהודה, האם שיעור בית סאתים נאמר בחלל הבור בלבד (כעין שיעורו של רשב"א), מפני שאדם נותן עיניו בבורו. או שמא שיעורו כולל גם את ההיקף שסביבות הבור, מפני שאדם נותן עיניו במחיצות הלכך גוזרים שמא יבוא להחליף שטח זה בקרפף יותר מבית סאתים. [ומלשון הגמרא 'ולא היא' נראה שהלכה כפי הצד הראשון. שפת אמת. וכ"מ מתלמידי הרשב"א ותור"ד].

א. כתבו התוס' והרשב"א להוכיח מהסוגיא שגם לפי הצד הראשון, אין יכול להרחיק את הפסים מהבור אלא כדי ראשה ורובה של פרה חוץ מבית סאתים של חלל הבור, ולא יותר [ונ"ל שאף בבור פחות מעט מבית סאתים, אין לו סביבותיו אלא כדי ר"ר, ואין נותנים לו כדי שיגיע לבית סאתים ועוד שתי אמות – שכל שמגיע ליותר מבית סאתים אין לו אלא ר"ר שהוא צורך הבור וטפל אליו].
ויש אומרים שיכול ליתן בית סאתים לפסים מלבד בית סאתים של הבור (עפ"י ריטב"א בשם י"מ. וכן נסתפק הר"ן).

ב. הר"ד גרס 'פסין בלא בור', ולפי"ז למסקנת הגמרא לרבי יהודה אין מתחשבים בשטח חלל הבור אלא בשטח שמסביב. וכן מורה לשון הרמב"ם בפירושו המשנה, אבל אין כן דעת שאר הראשונים.

ג. פשט המשנה מורה שלדברי חכמים התיירו פסי ביראות אפילו יש שם יותר מבית סאתים פנוי (ר"י, ריטב"א). ויש אוסרים, כדין היקף חבלים בשיירה (ע' מאירי).

ב. כלל אמר רבי שמעון בן אלעזר: כל אויר שתשמישו לדירה ומוקף מחיצות, כגון דיר וסהר (= שטח גדול לבהמות העיר) מוקצה (= רחבה שאחורי הבתים) וחצר, אפילו שטחו גדול מאד – מותר לטלטל בו (שבני אדם מצויים שם לטפל בבהמות, אעפ"י שאין אוכלים וישנים שם. ע' חזו"א קי, כ. וערש"י יט: שהרועה דר בדיר. וע' גם רבנו יהונתן ומאירי. ויש מצדדים שדירת בהמות ג"כ בכלל 'דירה'. ע' באריכות בבאה"ל ר"ס שנה עפ"י הרמב"ם ועוד). וכל דירה שתשמישה לאויר (= שעשויה לשמירת האויר שחוצה לה ואינה עשויה לתוכה, אלא על כרחו הוא דר שם. ערש"י טו.), כגון בורגנים שבשדות – בית סאתים מותר, יותר מבית סאתים אסור.

א. מרש"י משמע שגם דירה מקורה בכלל זה. ואולם הרמב"ם (טז, א) הזכיר רק מקום גדור ולא הזכיר קירו. ויתכן שגם רש"י מודה בבית המשמש כמחסן, שדינו כבית דירה, בפרט אם משתמשים בו גם לצרכי הבית (עפ"י באור הלכה סכב, א. ולכאורה השטח הסובב למקום המקורה אסור, וחצר המשכן יוכיח שממנו למדו דין בית סאתים הגם שהמשכן היה מקורה, וי"ל). ובחזון איש (פט, ה יז) חולק וסובר שכל שאין לנים שם בקביעות ואינו סמוך לביתו, אינו כדירה.

ב. יש לעיין בדין מחנות צבא שמטרתם לשמירה מרחבית מחוץ למחנה [שאם מטרתם לשמירת תוכם י"ל שנחשב כמוקף לדירה, וכמוש"כ התוס' (כג) שעורות המקדש נחשבות מוקפות לדירה בגלל שומרי המקדש בלילה]. ולכאורה נראה שאם הם קבועים ויש בהם בתים מיוחדים לצרכי דירה שונים, א"כ ההיקף נעשה גם בשביל אותן דירות. ואינו דומה לבורגנין שכל עיקרן לשמירה ואין שם בית מיוחד לצרכי דירה.

לו. האם המקומות דלהלן נידונים כרשות היחיד או כרשות הרבים?

א. שטח הגדור במחיצות והרבים בוקעים בו.

ב. שטח רחב המוקף במחיצות טבעיות כגון צוק, עמק וים.

ג. שטח שאינו נוח להליכה ולשימוש; מעלות ומורדות.

א. שטח הגדור מארבעה צדדים כגון פסי ביראות, ודרך הרבים מפסקתו; לדברי רבי יהודה – יסלקנה לצדדים [ופירשו בגמרא טעמו, הואיל ואין כאן מחיצות מלאות]. וחכמים אומרים: אין צריך, שגדול כוחן של מחיצות שאין הרבים מבטלים אותן. רבי יוחנן נקט כרבי יהודה, ורבי אלעזר (כ. כחכמים. משמע בסוגיא שגם מקום המוקף חומות עם פתחים כירושלים, אם אין שם דלתות הננעלות בלילה – באנו למחלוקת רבי יהודה וחכמים האם הרבים מבטלים המחיצות ודינו כרשות הרבים, אם לאו. היו הדלתות נעולות בלילה – לדברי הכל רשות היחיד היא.

לדברי רבי יהודה שהרבים מבטלים מחיצה, הדין כן אפילו במקום שאין תשמישו נוח, ואפילו עולים אליו בחבל, או כגון מעלות בית מרון שעוברים שם אחד אחד. וכן הדין בחצר [הפרוצה מארבע רוחות] שהרבים נכנסים לה בפתח זה ויוצאים בפתח אחר, או מבואות המפולשים לבורות שיחין ומערות – הרבים מבטלים את המחיצות. ואולם מקומות כגון שבילי בית גילגול – עלייה וקופה שאין העבד יכול ליטול סאה של חטים ולרוץ לפני סרדיוט] שבארץ ישראל – רשות היחיד היא, שמקום כזה שאינו נוח תשמישו (כלל). תוס'. ובר"ן ור"ש נראה שכל תל המתלקט 'מתוך ד' כך דינו), ולא מסרה יהושע לרבים, הלכך אין הרבים מבטלים מחיצותיו (רבא).

א. לענין פסי ביראות פסקו הרמב"ם (שבת יז, לג) ואור זרוע כחכמים שאין צריך לסלק הדרך מבין

הפסים. ובעל השלמה הביא בשם אביו לפסוק כרבי יהודה, שהרי הלכה כרבי יוחנן שירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות חייב עליה משום רשות הרבים – הרי שהרבים מבטלים מחיצות.

וכן נקטו הגאונים הלכה כרבי יוחנן שצריך נעילת דלתות להתיר הטלטול ו"א"צ נעילה בכל הצדדים אלא די במחיצה גמורה בשלשה צדדים. תלמיד הרשב"א. וכן דעת הרי"ף והרא"ש הרשב"א הרי"ן והריטב"א. וכן משמע בשלחן ערוך (שסד, ב) שנקט כן לעיקר (ע' משנ"ב סק"ח). ויש פוסקים שאין צריך נעילת דלתות, וכחכמים דמתניתין שאין הרבים מבטלים מחיצות – וכרבי אלעזר (או"ז קכט. וכן י"א בדעת הרמב"ם. ע' מ"מ שבת יז, י. ואין כן דעת ש"ר – ערשב"א ור"ן לעיל ו. וע"ע אבנ"ז רעב, טו). וי"א שאפילו העמדת דלתות אין צריך כלל מדין תורה אלא די בצורת הפתח בלבד (ע' באה"ל שסד, ב). וע"ע בשיטות הפוסקים בזה, בשו"ת אבני נזר חו"מ קז ובמובא לעיל ו.

ב. כתב הריטב"א על פי משמעות הסוגיא שאפילו אם מקום הבקיעה אינו רחב ט"ז אמות [כגון פסי ביראות שיש ביניהם י"ג אמה ושליש], הרבים מבטלים המחיצות לרבי יהודה. וכ"כ בתוס' רבנו פרץ.

והרשב"א כתב (וכ"ד הרי"ן): אין הרבים מבטלים מחיצות אלא אם רשות הרבים בוקעת, והיינו רחבה ט"ז אמה, וגם היו הפתחים מכוונים זה כנגד זה, אבל בלאו הכי דינו כמבואות המפולשים לרשות הרבים וניתרים בצורת הפתח ולחי וקורה כדלעיל ו. אולם כאמור מרבא (וי"ג רבה) מוכח שסובר אפילו במקום צר כגון מעלות בין מרון, הרבים מבטלים המחיצות (וכמו שהוכיח הראב"ד, מובא ברשב"א).

ויש מחלקים בין בקיעה קבועה כסרטיא ופלטאי ובין בקיעה לפרקים כגון שיש להם דרך אחרת ולעתים מקצרים דרך שם (עפ"י הראב"ד ב'כתוב שם' ועוד).

ג. בתוס' משמע שלחכמים אין שיעור לשטח המוקף אלא אפילו היה גדול ביותר, כל שהמחיצות נעשו בידי אדם אין הרבים מבטלים המחיצות. ויש אומרים שאין המחיצות מועילות אלא בשיעור שהן ניכרות לאדם העומד בפנים (עריטב"א ור"ן).
שטח הגדול משני צדדים מקבילים ורשות הרבים עוברת שם, כגון שני בתים משני צדי רשות הרבים; רבי יהודה אומר, עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה וקורה ומטלטל באמצע (שסובר שתי מחיצות דאוריתא, או אפילו שלש אבל לחי או קורה מועילים משום 'מחיצה'. עתוס'). וחכמים אומרים: אין מערבים רשות הרבים בכך (ומדאוריתא הוא. רשב"א וריטב"א).
א. יש אומרים שאם הרבים בוקעים שתי וערב, כלומר מכל ארבעת הצדדים – אפילו לרבי יהודה מבטלים הרבים את המחיצות (עפ"י הרו"ה).
ויש אומרים שכל שהעומד מרובה על הפרוץ הרי כנגד שני העומדים הוא רשות היחיד, ורק המקום שאינו גדור אפילו משתי רוחות, כגון שיש פלטיא באמצע ומפולשת מכל צד – רשות הרבים היא (עפ"י רמב"ן ורשב"א).
ויש אומרים שאפילו יש שתי מחיצות גמורות, אם המקום רחב ט"ז אמה או שיש בו ששים רבוא, מודה רבי יהודה שרשות הרבים היא (ריטב"א).
ב. מדברי הרו"ה נראה שיש לחוש לחומרא כרבי יהודה ששתי מחיצות דאוריתא. והרמב"ן כתב שהלכה כחכמים אף לקולא.

ב. מבואר בגמרא שמקום גדול המוקף מחיצות שלא בידי אדם, כגון ארץ ישראל המוקפת בסולמה של צור מכאן ומורדיה של גדר מכאן, או בבל המוקפת בפרת ובחידקל – אינם נעשים כרשות היחיד בכך, והרי העולם כולו מוקף באוקינוס.

משמע מדברי הריטב"א ששיעור הדבר תלוי אם רואה עצמו בתוך מחיצות, שאז מועילות המחיצות, וכל שאינו רואה עצמו בתוך מחיצות – אינן מועילות. ומדברי הרו"ן נראה שאין חילוק בין מחיצות שבידי שמים למחיצות שבידי אדם, ככולן השיעור הוא בכדי שבאיזה מקום שיעמוד באותו הקף, יהא רואה המחיצות הצריכות לו מהתורה. (וי"ל כן גם בדעת הריטב"א).
ותלמיד הריטב"א צדד שכל שהוא מוקף בידי אדם – אין לו שיעור אלא לעולם רשות היחיד הוא (ולכאורה נראה כן בבאור דברי התוס' (ד"ה דילמא) שחילקו בין מחיצה בידי אדם למחיצה בידי שמים. וכוונתם רק בשטח גדול, אבל קטן הלא מבואר בסוגיא שאפילו במחיצה בידי שמים לא אתו רבים ומבטלי כגון בתל המתלקט ובשבילי בית גילגול).
וע"ע רשב"א שהדבר צריך תלמוד. וע' משנ"ב שמה סקמ"ח.

ג. אמרו בשם רבי יוחנן: ארץ ישראל אין חייבים עליה משום 'רשות הרבים'. ופרשו דבריו במעלות ומורדות שבה, ומפני שאינם דומים לדגלי מדבר. ודוקא בא"י מפני שלא מסרן יהושע לרבים, אבל בחו"ל – הריהי רשות הרבים.

פרש הראב"ד (מובא ברשב"א. וכ"מ בתר"ה דילמא) שמדובר כשהרבים בוקעים שם, אבל אם אינם בוקעים – אפילו בחו"ל הרי הם כרשות הרבים הואיל ומתלקטים לגובה עשרה בתוך ארבע אמות. ולחכמים אפילו בוקעים הריהי רשות היחיד, שאין בקיעת הרבים מבטלת.
ואם אין שם ללקט עשרה מתוך ארבע; אם הרבים מהלכים שם – הריהי רשות הרבים. ואם אין המון העם הולך בהן – הרי זו 'כרמלית' (ע' שבת ו; פיה"מ לרמב"ם טהרות ו,ו).